

16. Obar J. A., Wildman S. S. Social media definition and the governance challenge: An introduction to the special issue. *Telecommunications policy*. 2015. Vol. 39. №. 9. P. 745–750.
17. Lundmark L. W., Oh C., Verhaal J. C. A little Birdie told me: Social media, organizational legitimacy, and underpricing in initial public offerings. *Information Systems Frontiers*. 2017. Vol. 19. №. 6. P. 1407–1422.
18. Xu Y. C. et al. Retaining and attracting users in social networking services: An empirical investigation of cyber migration. *The Journal of Strategic Information Systems*. 2014. Vol. 23. № 3. P. 239–253.
19. Murthy D. Towards a sociological understanding of social media: Theorizing Twitter. *Sociology*. 2012. Vol. 46. № 6. P. 1059–1073.
20. Miranda S. M., Young A., Yetgin E. Are social media emancipatory or hegemonic? Societal effects of mass media digitization in the case of the SOPA discourse. *MIS quarterly*. 2016. Vol. 40. № 2. P. 303–329.

УДК 81'371:821

КОНОТАТИВНІ ОНІМИ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Т. В. Мачуліна, Е. О. Кравченко

Анотація. Досліджено конотативні антропоніми публіцистичного тексту. Виявлено твірну основу і значення конотативних одиниць; визначено продуктивні / непродуктивні конотонімні моделі – експліцитні та імпліцитні контексти, які дозволяють констатувати появу переносного значення і засвідчують перехід оніма в конотонім. Розглянуто питання взаємодії конотоніма – контексту, доведено вплив конотоніма на ідейно-змістову образність тексту; зазначено перспективи розвитку конотоніміки. У роботі застосовано загальнофілологічні прийоми і методи ономастичних досліджень: систематизація та класифікація конотативних власних імен; аналіз конотонімів у мінімальному – розширеному контексті; контекстний аналіз конотонімів; метод інтерпретації публіцистичного тексту із конотонімом.

Ключові слова : власне ім'я, конотонім, контекст, публіцистичний текст, семантика.

Вступ. Оніми з образними конотаціями, що виникають у процесі метафоричного перенесення і називають вторинний (похідний) об'єкт, потребують спеціального означування. Є. С. Отін називає мовні одиниці з вторинними співзначеннями конотативними власними іменами (конотонімами): «з їх допомогою “переносно” іменується те, що в нейтральному стилі вираження може бути визначено загальними іменниками (апелятивами)» [1, с. 11]. І. Е. Ратникова визначає такі одиниці як ономастичні метафори, вважаючи, що терміни метафора і конотонім характеризують позначуваний феномен із різних боків: метафора відображає функційний статус, а конотонім – системний [2, с. 59–60]. Е. О. Кравченко розглядає конотонім (КО) як «вторинну (похідну) пропріальну одиницю, що вживається в переносному значенні та характеризується поліденотатністю» [3, с. 474].

У передмові до «Словника конотативних власних назв» Г. П. Лукаш визначає сфери вживання конотонімної лексики, наголошуючи на використанні одиниць у різних стилях мовлення: «Онімна метафора виникає як у публіцистичному та художньому мовленні, так і в розмовному, територіальних діалектах і сленгу» [4, с. 3]. Дослідниця наводить низку прикладів на підтвердження функціонування і поширення конотативних онімів у текстах засобів масової інформації: «*Чи ми не Кайдаші?*», *Попелюшка економіки* (про освіту й медицину), *Голгофа ХХ століття*, *Герострат ХХІ століття*, *Чорнобиль наших душ*, *фінансовий Армагеддон* та ін. [4, с. 3–4]. Проте ілюстративний матеріал до словникових статей – приклади вживання конотонімів у переносному значенні – засвідчує певну обмеженість ілюстрацій з публіцистичних текстів. Отже, з'ясування специфіки конотоніма публіцистичного тексту, виявлення участі досліджуваних одиниць у створенні образності українськомовних текстів масової інформації підтверджує актуальність і своєчасність наукової праці.

Мета і завдання дослідження полягають у встановленні значеннєвої сутності КО і виявленні продуктивних моделей інтерлінгвальних конотонімів публіцистичного тексту.

Для досягнення мети необхідно: 1) виявити у публіцистичних текстах різної жанрової належності конотативні імена, 2) встановити твірну базу конотонімів; 3) з опертям на словники конотативних власних імен з'ясувати семантичне наповнення КО; 4) визначити необхідний та достатній контекст конотативної одиниці; 5) з'ясувати роль конотоніма у продукуванні публіцистичного тексту шляхом визначення функційного навантаження досліджуваної одиниці.

Основний розділ. Протоіменами конотативних власних імен інтернет-текстів зазвичай виступають широковідомі історико-культурні одиниці – насамперед реальні імена історичних осіб, національних героїв, відомих філософів, учених, політиків, художників, композиторів, акторів та інших видатних особистостей минулого і сучасності, які мають усталені позитивні або негативні конотації: *Бельмондо, Бетховен, Бріджит Бардо, Герострат, Гітлер, Дантес, Ейнштейн, Жанна д'Арк, Казанова, Каліостро, Клеопатра, Крез, Менгеле, Колумб, Мерилін Монро, Моцарт, Ньютон, Сократ, Талейран, Цезар, Че Гевара, Шевченко* та ін. Меншою частотністю відрізняються конотоніми, похідні від загальновідомих історико-культурних вигаданих власних імен: артеонімів («Джоконда») та імен літературних персонажів (*Дон Кіхот, Мюнхаузен, Пінкертон, Робін Гуд*). Переважна більшість конотативних антропонімів зафіксована сучасними російськомовними та українськомовними словниками, має широку сферу поширення і вживання в близькоспоріднених і різноструктурних мовах, отже, такі мовні одиниці слід уналежнити до інтерлінгвальних власних імен. Пор., наприклад, узуальні конотативні антропоніми/літературні антропоніми: *Бельмондо* 'Красень' [4, с. 56], *Бетховен* 'Композитор' [4, с. 60], *Герострат* 'Людина, яка здобуває славу злочином' [4, с. 88], *Гітлер* 'Жорстокий загарбник' [4, с. 89], *Дантес* 'Убивця поета' [4, с. 99], *Каліостро* 'Ясновидець, звабник жінок', 'Чаклун' [4, с. 135], *Колумб* 'Першовідкривач' [4, с. 144], *Моцарт* 'Яскравий талант, видатна особа' [4, с. 180], *Мюнхаузен* 'Людина, що розповідає неймовірні історії' [4, с. 181], *Пінкертон* 'Слідчий, детектив' [4, с. 203], *Ньютон* 'вчена, мудра людина' [4, с. 185], *Цезар* 'Красивий, гордий, як імператор, чоловік', 'Амбіційна людина' [4, с. 251] та ін.

Зорієнтованість публіцистичного тексту на масову аудиторію зумовлює експлікацію переносного значення, здійснювану шляхом вживання конотоніма у формі множини, написанням власного імені з малої літери та/або в лапках. Пор.: *Робота новітніх геростратів* потребує білих рукавичок...; *Шевченки та Ньютони* гризуть у просторах і світлих класах; Представники цього знаку – пристрасні коханці. Серед них найбільше *Дон Жуанів і Казанов*; Долю України вирішує поки що не народ, а ті ж бундючні і гоїні *крези*, що й раніше; *Політика мюнхаузенів*; Боротьба з корупцією. Популізм. Свари *пінкертонів*. Безвіз; Це людина з тієї глини, з якої ліплять *Цезарів*.

Досліджуючи прецедентні імена в масовій комунікації, О. А. Нахімова слушно зауважує: наявність «прототипів в інших країнах або епохах» підкреслює роль механізмів аналогії та асоціації у формуванні переносного значення. Темпоральний критерій дослідниці розуміє як «використання власного імені в незвичайному темпоральному контексті, подання діячів минулого як таких, що й досі живуть або навіть здатні воскреснути», тобто з минулого імена «людей, що прославилися в інших історичних умовах», потрапляють у контекст майбутнього або теперішнього часу [5, с. 67]. У публіцистичних текстах продуктивними конотонімними моделями стають експліцитні контексти, що відображають конкретні просторово-часові координати:

1) 'лексеми-конкретизатори розширеного – звуженого простору + КО' з різновидом 'відтопонімний (похідний від хоронімів) прикметник + КО' [3, с. 114]: *Кращого місця українському Сократові годі було й шукати: ретельно зібрана унікальна бібліотека, проста їжа, гаряча молитва, долоня Бога замість даху; Українська Бріджит Бардо: якою була Брежнєва, коли її вперше побачив Меладзе...; Щодня у місті шанувальники класичної музики мають можливість відвідати декілька концертів, інспірованих львівським Моцартом; Галицький бельмондо* Гутник продовжує полювання на всілякий

маніфік; Тимошенко ж після своїх заяв про спроби поляків поставити українців на коліна перестала фігурувати у польській пресі як «українська Жанна Д'Арк», а стала просто – «депутат Ю. Тимошенко з Блоку Ю. Тимошенко»; Роман Баб'ячок – український Колумб, який перший відкрив, що можна заробити на сонці в нашій державі;

2) 'лексеми-актуалізатори координат теперішній – майбутній час + КО' з різновидом 'якісний прикметник у формі позитивного ступеня (укр. сучасний, новітній, новоявлений, теперішній тощо) + КО' [3, с. 114]: «**Нова Монро**» – MARUV анонсувала дуетний трек; *Навіть якщо з нього виросте новий Чикатило. Якщо ти його вб'єш – він убивцею не стане. А ось ти – станеш; Шоу ілюзіоніста світового рівня, сучасного Каліостро* якогось Савіка Шустера – великого спеціаліста з усіх українських проблем; Ростислав Братунь постраждав за те, що виступив на похороні, потім постраждав і Богдан Стельмах, бо прочитав вірша про **сучасних дантесів**; Путін – це **Че Гевара сьогоднішніх днів**, схожий на Цезаря.

Поодинокими виявилися імпліцитні контексти, що відбивають реалії невизначеного нового хронотопу: 1) 'займенниковий прикметник (наш, свій, мій тощо) зі значенням належності вторинному денотату + КО' [3, с. 116]: В Україні з'явився **свій** нацистський **доктор Менгеле** – депутат від О. Ляшка; 2) 'займенниковий прикметник (укр. якийсь, який-небудь тощо) з семантикою невизначеності ('щось на зразок') та іронічною тональністю + КО' [3, с. 117]: *І приймає таке рішення якийсь Вася*, який краплі поту жодного разу не пролив на тренуваннях (пор. узуальний конотативний антропонім Вася зі значеннями 'Хлопець', 'Людина, яка не користується авторитетом у своєму оточенні; людина, яку не поважають; простуватий, наївний' [4, с. 76]).

Оригінальними за змістовим наповненням є експліцитні контексти-актуалізатори еквівалентності (подібності) вторинний об'єкт $\approx$ первинний денотат, вираженої моделями з відношеннями самоототожнення або бажаної тотожності, що ґрунтується на наслідуванні, уподібненні, існуванні в чиемусь образі [3, с. 119]: *Ніхто не вимагав гратися у Павліка Морозова і зректися батьків. Важливо було почути громадянську позицію до кінця!; І відбув дві повні п'ятирічки на посаді у державі, де кожен таксист вважає себе як мінімум Талейраном. Це політичне диво.* Спровоковане контекстом порівняння (ототожнення) породжує образність, посилює експресію власного імені, наповнюючи контекст оцінними – іронічними, презирливими тощо конотаціями.

На увагу заслуговують експліцитні контексти, призначені для зіставлення (ототожнення) вторинного об'єкта з кількома вихідними денотатами. Формула 'хтось є кимось' у сфері конотонімії «працює» на ототожнення, задане конкретною ситуацією. У контексті *Тут кожна нездара поряд з толковою людиною може вважати себе Еркюлем Пуаро і Робін Гудом в одному флаконі* низка власних імен актуалізує сукупну семантику, тобто кожна нездара = разом Еркюль Пуаро + Робін Гуд, отже, ототожнення виникає між «збірним» вторинним і первинним об'єктами. Позитивно оцінні усталені конотації Еркюль Пуаро 'знаменитий слідчий, детектив' (до речі, ВІ Еркюль Пуаро не зафіксоване у словниках конотонімів) і Робін Гуд 'герой, захисник скривджених' разом із іронічним коментарем *в одному флаконі*, співвіднесені з вторинним денотатом нездара, працюють на ідейно-змістову образність контексту. Підключення передтексту *У загальному і цілому я люблю Фейсбук, але іноді я його ненавиджу. Тут кожна нездара...* і анафоричний компонент *тут* однозначно засвідчує позицію автора щодо деяких користувачів Фейсбуку.

Для адекватного потрактування ролі конотонімної одиниці в продукуванні цілісності вважаємо за потрібне розширення контексту. Сучасні словники конотативних онімів обмежуються контекстами, які підтверджують переносне значення власного імені та дають уявлення про його образний компонент і експресивну виразність. Так, узуальний конотативний антропонім Жанна Д'Арк 'Героїня, патріотка' використовується для характеристики політичної діяльності Юлії Тимошенко: *Особливий ажіотаж навколо себе уміє створити Юлія Тимошенко. З ким її тільки не порівнювали! Захисницею народу Жанною Д'Арк вона була, загальновідомою леді Олбрайт – теж. Дехто любить*

проводити аналогії між Тимошенко і Маргарет Тетчер (Шестопарова В. Україна-2007: Баба-Яга проти Кашея); Також японський депутат повідомив, що в Токіо давно чекали на візит Юлії Тимошенко. «В Японії вас називають **“українською Жанною д’Арк”**. Ми поважаємо вас за патріотичну діяльність», – зазначив Хакуо Янагісава («Свобода слова», 09.04.2009) [4, с. 119]. Пейоративна тональність узуального конотоніма Герострат ‘Злодій, палій’ посилюється у контексті-повідомленні про руйнування храмів у радянську епоху: В 70-х роках місцеві **комуністичні герострати** запалили храм (Святу Преображенську церкву у Небелі на Поліссі) з середини і все загинуло у пожежі (Історична Волинь, 28.07.2008) [4, с. 89]. Конотація невпевненості, сумніву пронизує винахідництво механіка-самоучки Адалет Кіпой огли Ісмаїлова, схарактеризованого за допомогою конотоніма Мюнхаузен ‘Людина, що розповідає неймовірні історії’: **Новітній Мюнхаузен придумав безхвостий вертоліт** (Сім’я і дім, 17.07.2010) [4, с. 181].

На нашу думку, кожний публіцистичний текст слід розглядати крізь призму інтертекстуальних зв’язків, оскільки автори нерідко вживають елементи “чужих” текстів (цитати, імена, алюзії тощо), вибудовуючи змістову структуру власного твору. Наприклад, стаття Олега Романчука «Рей Бредбері та сучасна Україна, або Чи можна перемогти агресивне невігластво, безкультур’я й хамство» відкривається аналогією між подіями, зображеними в романі антиутопії Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом», і знищенням книговидавання в сучасній Україні: *Якось перечитував знаменитий роман Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом». Відзначив про себе, що цей роман-застереження сьогодні звучить більш ніж актуально. Нагадаю, що 451 градус за Фаренгейтом – це температура, при якій загоряється папір. Герой роману Рея Бредбері пожежник Монтег, займався тим, що професійно палив книжки.*

*Упродовж останніх сімнадцяти років в Україні цілеспрямовано знищували й продовжують нищити книговидавання і мережу книгарень, культуру і мистецтво. Досягли при цьому неабияких успіхів. Ті, хто професійно цим займається, навіть не потребують одягати фірмові вугляно-чорні куртки з цифрою «451». Фінальним «акордом» аналогії вигадане минуле – справжня сучасність стає ім’я-характеристика знищувачів і паліїв – геростратів: Робота **новітніх геростратів** потребує білих рукавичок...*

Крім того, узуальні конотативні антропоніми можуть виступати домінантою публіцистичного тексту, ставати найсильнішим засобом, який забезпечує зміст цілісності і роз’яснює позицію автора. Таким ім’ям стає конотонім, включений до заголовку статті журналіста і публіциста С. Руденко «Політика мюнхаузенів»:

За часів президентства батька Андрій Юценко їздив на коштовній тачці, яку йому дав у користування один із друзів ВА.

За часів прем’єрства Юлія Тимошенко не мала рахунків, автівок. Елітний будинок, у якому жила, їй не належав. ВА публічно називав ЮВ «бомжем».

Львівський суддя Ігор Зварич, у якого знайшли 1 млн баксів, заявив, що гроші зібрані для колядування.

Віктор Янукович переконує, що «Межигір’я» йому не належало. За його словами, він там жив і змушений був наглядати за чужими страусами.

Петро Порошенко у 2014 році пообіцяв продати «Рошен». Нині каже, що шукає ще покупців.

Прес-секретар Путіна Дмитрій Песков, який «засвітив» годинник за 500 тис баксів божиться, що йому «котли» подарувала нинішня дружина Тетяна Навка.

Екс-міністр АПК Ігор Швайка твердить, що коштовний мотік Харлей йому подарував однопартієць Олександр Мирний.

Віримо. Знаємо. Можете.

Отже, зміст конотоніма Мюнхаузен поширюється на низку денотатів – сучасних відомих вітчизняних і російських політиків, а інтегральна сема, наявна у відконотонімному іменнику Мюнхаузіада ‘хвастливість, брехня’ [4, с. 181] стає «рушійною силою» для конструювання цілісного змісту статті.

Висновки. Проведений аналіз конотонічних одиниць інтернет-текстів засвідчує: 1) високу культурну репутацію імен, що стали джерелами конотонімів; 2) усталені в світовій культурі конотеми; 3) вживання в інтернет-текстах узуальних КО; 4) змістове і функційне навантаження конотонімів; 5) розвиток семантики КО у контекстах різного поширення. Окрему теоретичну проблему становить дослідження специфіки конотоніма художнього – публіцистичного тексту, а також питання конотонімogeneзу у публіцистичному тексті.

Аннотация. Исследованы коннотативные антропонимы публицистического текста. Выявлено производящую основу и значение коннотативных единиц; определены продуктивные / непродуктивные модели – эксплицитные и имплицитные контексты, констатирующие появление переносного значения и удостоверяющие переход онима в коннотоним. Рассмотрен вопрос взаимодействия коннотонима – контекста; доказано влияние коннотонима на идейно-смысловую образность текста; определены перспективы развития коннотонимики. В работе использованы общепублицистические приёмы и методы ономастических исследований: систематизация и классификация коннотативных имён собственных; анализ коннотонимов в минимальном – расширенном контексте; контекстный анализ коннотонимов; метод интерпретации публицистического текста с коннотонимом.

Ключевые слова: собственное имя, коннотоним, контекст, публицистический текст, семантика.

Abstract. The connotative anthroponyms of the publicistic text are investigated. It was revealed the generating basis and the meaning of connotative units; the productive / nonproductive models are defined – explicit and implicit contexts, stating the appearance of a figurative meaning and confirming the transition of an onym into a connotonym. The question of the interaction of a connotonym – context is considered; the influence of the connotonym on the ideological and semantic figurativeness of the text is proved; the prospects for the development of connotonymy are determined. The work uses general philological techniques and methods of onomastic research: systematization and classification of connotative proper names; analysis of connotonyms in a minimal – extended context; contextual analysis of connotonyms; method of interpretation of a publicistic text with a connotonym

Key words: proper name, connotonym, context, public text, semantics.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен. М. : ООО «А Темп», 2006. 440 с.
2. Ратникова И. Э. Имя собственное: от культурной семантики к языковой. Минск : БГУ, 2003. 214 с.
3. Кравченко Е. О. Поетика зв'язків і відношень імені – тексту – поетонімосфери: дис. ... д.філол.н. : 10.02.15. К. : Київський національний університет імені Т. Шевченка, 2017. 560 с.
4. Лукаш Г. П. Словник конотативних власних назв. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 280 с.
5. Нахимов Е. А. Прецедентные имена в массовой коммуникации: монография. ГОУ ВПО «Урал. гос. пед. ун-т»; Ин-т социального образования. Екатеринбург, 2007. 207 с.

УДК 811.111

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФРУКТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Д. О. Новожилова, О. О. Залужна

Анотация. У даній науковій розвідці проводиться аналіз фразеологічних одиниць, які містять компонент на позначення фруктів. Емпіричний корпус дослідження складається з 42 одиниць, які були дібрані методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел. Аналіз емпіричного матеріалу дозволяє виділити 6 компонентів, які номінують фрукти: *apple* 'яблуко', *banana* 'банан', *grape* 'виноград', *peach* 'персик', *orange* 'апельсин' та *plum* 'слива'. Найвищу продуктивність демонструють одиниці з компонентом *apple* 'яблуко' та *banana* 'банан'; менш продуктивними є фразеологічні одиниці з елементом *grape* 'виноград' та *peach* 'персик'; найнижчою продуктивністю характеризуються одиниці з компонентом *peach* 'персик' та *plum* 'слива'.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, фразеологізм, семантика, гастрономічний компонент.

1. Вступні зауваження. Фразеологізми та мовні афоризми, які включають до свого складу прислів'я, приказки та крилаті вирази найбільш повно і яскраво відображають національну культуру. Фразеологічні одиниці є одним із найбагатших ресурсів інформації